دەروازەیەک بۆ

دەروونزانی گشتی

نووسینی

د. ئازاد عەلی

سەرهەنگ ابراهیم

39025

Preview sample - page 1 of 11 - Soran University Academic Digital Library

لە بڵاوکراوەکانی کتێبخانەی سۆفیا – کۆیە

ناوی کتێب: دەروازەیەک بۆ دەروونزانی گشتی.

نوسینی: د. ئازاد عەلی اسماعیل و مامۆستا سەرهەنگ ابراهیم سعید.

بابەت: دەروونزانی.

هەڵەچنی: د. ئازاد علی و مامۆستا سەرهەنگ ابراهیم.

بەرگ: ئەنجام ئەنوەر.

چاپخانە: کتێبخانەی سۆفیا - تاران

چاپی: سێیەم - ٢٠٢٤.

تیراژ: (١٠٠٠).

نرخ: (٥٠٠٠)

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارە سپاردنی (١٤٩) ساڵی (٢٠٠٧) پێدراوە.

هەموو مافێکی ئەم بەرهەمە پارێزراوە بۆ خاوەنی کتێبخانەی سۆفیا.

(٠٧٧٠١٩٠٩٦٥٧) – (٠٧٥٠٣٤٢٠٦٣٦)

Facbook :ramazan hamadamin@yahoo.com

Preview sample - page 2 of 11 - Soran University Academic Digital Library

دەروازەیەک بۆ دەروونزانی گشتی

پێرست

پێشەکی چاپی دووەم ١٠
پێشەکی چاپی یەکەم ١١
بەشی یەکەم:دەروونزانی چی یە؟ ١٤
زانست چییە؟: ١٩
گەشەکردن چییە؟: ١٩
رەفتار چییە؟: ١٩
ا- رەفتارە عەقلییەکان: ١٩
ب- رەفتارە جەستەییەکان: ١٩
ناساغی چییە؟ ٢٠
پەیوەندی دەروونزانی بە زانستەکانیترەوە: ٢٢
دەروونزانی وکۆمەڵناسی Psychology & Sociology ٢٢
دەروونزانی وزیندەوەرزانی Psychology & Biology ٢٣
دەروونزانی و زانستی فەرمانەکانی لەش Psychology & Physiology ٢٤
با هەستەکان پۆلێن بکەین، ئاخۆ عەقڵین یان جەستەین؟ ٢٤
قسەکردن/ئاخاوتن: ٢٤
بەشی دووەم:مێژوو و قوتابخانەکانی دەروونزانی ٢٨
قوتابخانەکانی دەروونزانی: ٣٤
١. قوتابخانەی بیناکاری یان دروستکاری ٣٦
٢. قوتابخانەی وەزیفی: ٣٨
قوتابخانەی پەیوەستکاری: ٤٠

Preview sample - page 3 of 11 - Soran University Academic Digital Library

قوتابخانەی رەفتارکاری:..... ٤٢
قوتابخانەی گیشتالت: ٤٤
قوتابخانەی شیکردنەوەی دەروونی ٤٥
بەشی سێیەم:لقەکانی دەروونزانی: ٤٩
یەکەم: لقە تیۆریەکان: ٤٩
دەروونزانی گشتی (General Psychology): ٤٩
دەروونزانی گەشەکردن (Developmental Psychology): ٥٠
دەروونزانی کۆمەلایەتی (Social Psychology): ٥١
دەروونزانی ناتاسایییەکان (Abnormal Psychology): ٥٢
دەروونزانی بەراوردکاری (Comparative Psychology): ٥٣
دووەم: لقە پراکتیکی یەکان: ٥٣
دەروونزانی پەروەردەیی (Educational Psychology): ٥٣
دەروونزانی ڕێخراوەیی/پیشەسازی (Industrial/Organizational Psychology): ٥٥
دەروونزانی بەکاربەر (Consumer Psychology):..... ٥٥
دەروونزانی تاوانکاری (Forensic Psychology): ٥٧
دەروونزانی دادگایی (Legal Psychology): ٥٨
دەروونزانی کلینیکی (Clinical Psychology): ٥٩
بەشی چوارەم :ڕێبازەکانی لێکۆڵینەوە لە دەروونزانیدا ٦٢
یەکەم: تێبینی کردن Observation ٦٤
دووەم: تێڕامانIntrospection ٦٦

Preview sample - page 4 of 11 - Soran University Academic Digital Library

سێیەم: تاقیکردنەوە و پێوەرەکان Testing and measurements ٦٧
چوارەم: بەدواچوون (الطريقة التتبعية Follow-up method) ٦٩
چەشنی یەکەم: رێبازی درێژایی (الطريقة الطولية Longitudinal method)
..... ٧٠
چەشنی دووەم: رێبازی پانایی (الطريقة العرضية Cross-sectional
method) ٧١
پێنجەم: لێکۆڵینەوەکانی تاکە حالەت (دراسات الحالة Case studies)..... ٧٢
شەشەم: لێکۆڵینەوە پەیوەستیەکان (الدراسات الارتباطية Correlational
studies) ٧٣
حەوتەم: رێبازی ئەزموونگەری (الطريقة التجريبية Experimental
method) ٧٦
بەشی پێنجەم:هەست کردن (Sensation)..... ٨٠
١. هەستی بینین: ٨٥
٢. هەستی بۆنکردن: ٨٦
٣. هەستی تامکردن:..... ٨٨
٤. هەستی بەرکەوتن وهەست کردن بە پاڵەپەستۆ: ٩٠
٥. هەستکردن بە ئازار: ٩١
٦. هەست کردن بە گەرمی وساردی:..... ٩٢
٧. هەستکردن بە جووڵە:..... ٩٣
٨. هەستی بیستن: ٩٤
٩. هەست کردن بە هاوسەنگی: ٩٥
بەشی شەشەم:ئاگاداری (Attention)..... ٩٨

Preview sample - page 5 of 11 - Soran University Academic Digital Library

پێناسەی ئاگاداری:..... ۹۸
ڕۆڵ و گرنگی ئاگاداری..... ۹۹
چەشنەکانی ئاگاداری:..... ۱۰۰
ئەوهۆکارانەی وامان لێدەکات ئاگاداری وریاکەرەوە/ووروژێنەرێك بین:..... ۱۰۱
ئەو هۆکارانەی کاردەکەنە سەر توانای جەختکردن و بەکارهێنانی ئاگایی مان:
..... ۱۰۳
ئاگایی دابەشکراو Divided attention..... ۱۰٤
توانای دابەشکردنی ئاگایی بەشێوەیەکی گشتی پشت دەبەستێتە سەر:..... ۱۰٤
ئاگاداری و خوێندن:..... ۱۰٦
بەشی حەوتەمزانین/الإدراك (Perception) ۱۰۸
بنەماکانی زانین: ۱۰۹
ڕێکخستن: ڕێکخستنی وریاکەرەوە دەرەکیەکان لەڕێگای چەند بنەمایەك
دیتەدی، گرنگترینیان ئەمانەی خوارەوەن:..... ۱۱۰
ئەو فاکتەرانەی کار لە زانین دەکەن:..... ۱۱٤
بەشی هەشتەم:بەبیرهاتنەوە ولەبیرچوونەوە Forgetting & remembering..... ۱۱۸
بەبیرهاتنەوەRemembering ۱۱۸
بیردۆزەکانی بەبیرهاتنەوە ۱۱۹
یەکەم: بیردۆزە فسیۆلۆجیەکان..... ۱۱۹
بیردۆزی بازنەی دەمارەخانە Neuronal Circuits Theory..... ۱۱۹
بیردۆزی کیمیاوی ۱۲۰
بیردۆزی بۆشایی نێوان دەمارەخانەکان Synapses Theory..... ۱۲۰

Preview sample - page 6 of 11 - Soran University Academic Digital Library

دووەم: بیردۆزە مەعریفیەکان..... ١٢١
مۆدێلی ئەتکنسن وشفرین..... ١٢١
هەستە یادگە Sensory Memory..... ١٢٣
کورت خایەنە یادگە Short-term Memory..... ١٢٣
درێژ خایەنە یادگە Long-term Memory..... ١٢٣
ئەو فاکتەرانەی کار لە بەبیرهاتنەوە دەکەن..... ١٢٥
لەبیرچوونەوە Forgetting..... ١٢٧
بیردۆزەکانی لەبیرچوونەوە..... ١٢٨
بەشی نۆیەم:پاڵدەر/پاڵنەر Motive..... ١٣٣
پۆلین کردنی پاڵنەرەکان:..... ١٣٨
بەشی دەیەم:هەڵچوون Emotion..... ١٤٨
بەشی یەکەم: جۆرەکانی هەڵچوون:..... ١٤٩
بەشی دووەم: بیردۆزەکانی هەڵچوون:..... ١٥١
بەشی یازدە:فێربوونLearning..... ١٥٧
یەکەم: فێربوونی نەریت وکارامەییەکان..... ١٥٧
دووەم: فێربوونی زانیاری وواتاکان..... ١٥٨
سێیەم: فێربوونی ڕەفتاری کۆمەڵایەتی..... ١٥٨
مەرج وبنەماکانی فێربوون:..... ١٦٠
بیردۆزەکانی فێربوون:..... ١٦٣
کۆمەڵەی یەکەم: بیردۆزەکانی پەیوەستی (Association theories)..١٦٣
بیردۆزی فێربوونی مەرجدار (التعلم الشرطيConditional learning). ١٦٤

Preview sample - page 7 of 11 - Soran University Academic Digital Library

پاڤلۆڤ لە ئەنجامی ئەزموونەکانی ئەوینەمایانەی خواردەوەی دۆزیەوە: ١٦٧
بیردۆزی بەیەکەوەبوون (Contiguity theory) ١٦٧
دەتوانریت بیردۆزی گاتری لەو خاڵانەی خواردەوە کورت بکرێتەوە: ١٦٨
کۆمەڵەی دووەم: بیردۆزە وەزیفیەکان (Functional theories) ١٦٩
بیردۆزی فێربوون بە هەوڵ دان وهەڵەکردن (Trial and error) ١٦٩
پوختەیەک سێ یاسای سەرەکی هەیە دەربارەی فێربوون کە بریتین لەمانەی خوارەوە: ١٧٠
بیردۆزی فێربوونی کرداری (Operant learning theory) ١٧١
سکینەر لەگەڵ فرستەری هاوڕێی خشتەیەکیان بۆ بەهێزکردن دانا کە گرنگتر جۆریان ئەمانەی خوارەوەن: ١٧٢
کۆمەڵەی سێیەم: بیردۆزە مەعریفیەکان (Cognitive theories) ١٧٣
بەشی دوازدە: زیرەکی Intelligence ١٧٨
پێناسەی زیرەکی: ١٧٩
سیفەتەکانی مرۆڤی زیرەک: ١٨١
بیردۆزەکانی زیرەکی: ١٨٢
بیردۆزی دوو فاکتەر: ١٨٢
بیردۆزی فاکتەرە هەمەجۆرەکان: ١٨٣
بیردۆزی فاکتەرە سەرەتاییەکان: ١٨٥
بیردۆزی فرە زیرەکی: ١٨٧
فرەزیرەکی لە پۆلدا: ١٨٨
بیردۆزی سێ لا (شتێرنبێرگ): ١٨٩

Preview sample - page 8 of 11 - Soran University Academic Digital Library

زیرەکییش بریتییە لە کارلێککردنی نێوان سێ فاکتەر یان توخم: ١٨٩
بیردۆزی زیرەکی سێ لا لە پۆلدا: ١٩٠
زیرەکی لە نێوان ژینگە وبۆماوەدا: ١٩١
پێوەرەکانی زیرەکی: ١٩٣
پەیوەندی زیرەکی بە چەند فاکتەرێک: ١٩٧
سەرچاوەکان ٢٠٣
بە زمانی کوردی: ٢٠٣
بە زمانی عەرەبی: ٢٠٣
بە زمانی ئینگلیزی: ٢٠٥

Preview sample - page 9 of 11 - Soran University Academic Digital Library

پێشەکی چاپی دووەم

نووسین دەربارەی دەروونزانی بە زمانی کوردی کارێکی قورسە، نەک تەنها لەبەر ئەوەی سەرچاوە بە زمانی کوردی کەمن، بەڵکو کێشەی زاراوەیش تەگەرەیەکی گەورەیە لەبەردەم ئەم کارە. ماوەی ئەم ١٢ ساڵەی نێوان چاپی یەکەم وچاپی دووەمی ئەم کتێبە، گۆڕانکاری زۆر هەم لە بوارەکە وهەم لە بڵاوکردنەوە وچاپ کردن وسیمینار بەسەر بابەتی دەروونزانی دا هاتووە، بەڵام ئەم کارانە زیاتر ئاڕاستەی خەڵکی گشتی بووە وبەدەگمەن مەبەستێکی ئەکادیمی دیاریکراوی هەبووە.

لە چاپی دووەمدا هەندێ گۆڕانکاریمان لە کتێبەکە کردووە، لە چوارچێوەی ئامانجەکەی کە ئەویش فەراهەم کردنی کتێبێکی قەبارە بچووکە کە یارمەتی خوێنەر بە گشتی وپسپۆڕانی پەروەردەیی بدات لە بواری دەروونزانیدا. ئەم گۆڕانکارییانە قەبارەی کتێبەکەیان کەمێك زیاتر کرد لەم چاپەدا، بەڵام بە بۆچوونی ئێمە هێشتا بە کتێبێکی بچووك دادەنرێت بە بەراورد بە هەندێ کتێبی تر کە لەم بوارەدا نووسراوە.

چاپی یەکەمی ئەم کتێبە، کە تیراژی هەزار دانە بوو، چەند ساڵێکە لە بازاڕدا نەماوە، ولەسەر پێشنیاری بەڕێز سەرهەنگ ئیبراهیم، بە یەکەوە هەڵساین بە پێداچوونەوە ودەسکاریکردنی چاپی یەکەمی کتێبەکە وبەرهەمهێنانی چاپی دووەمی. من زۆر سوپاسی دەکەم کە زۆر ماندوو بوو بەو گۆڕانکارییانە.

لەکۆتایی دا هیوادارین چاپی دووەمی ئەم کتێبە ببێتە مایەی سوود بەخشین بە خوێنەرانی. وەك دەشزانین، هیچ کارێکی مرۆیی بێ کەمو کورتی نییە، بۆیە داواکارین لە خوێنەران کە لەم کەمو کورتیانە ئاگادارمان بکەنەوە بۆ ئەوەی بتوانین لە دواڕۆژ چاکیان بکەین، و ئەگەر پێویست بوو چاپی سێیەمی لێ بەرهەم بێنین.

نووسەران

٢٠١٩

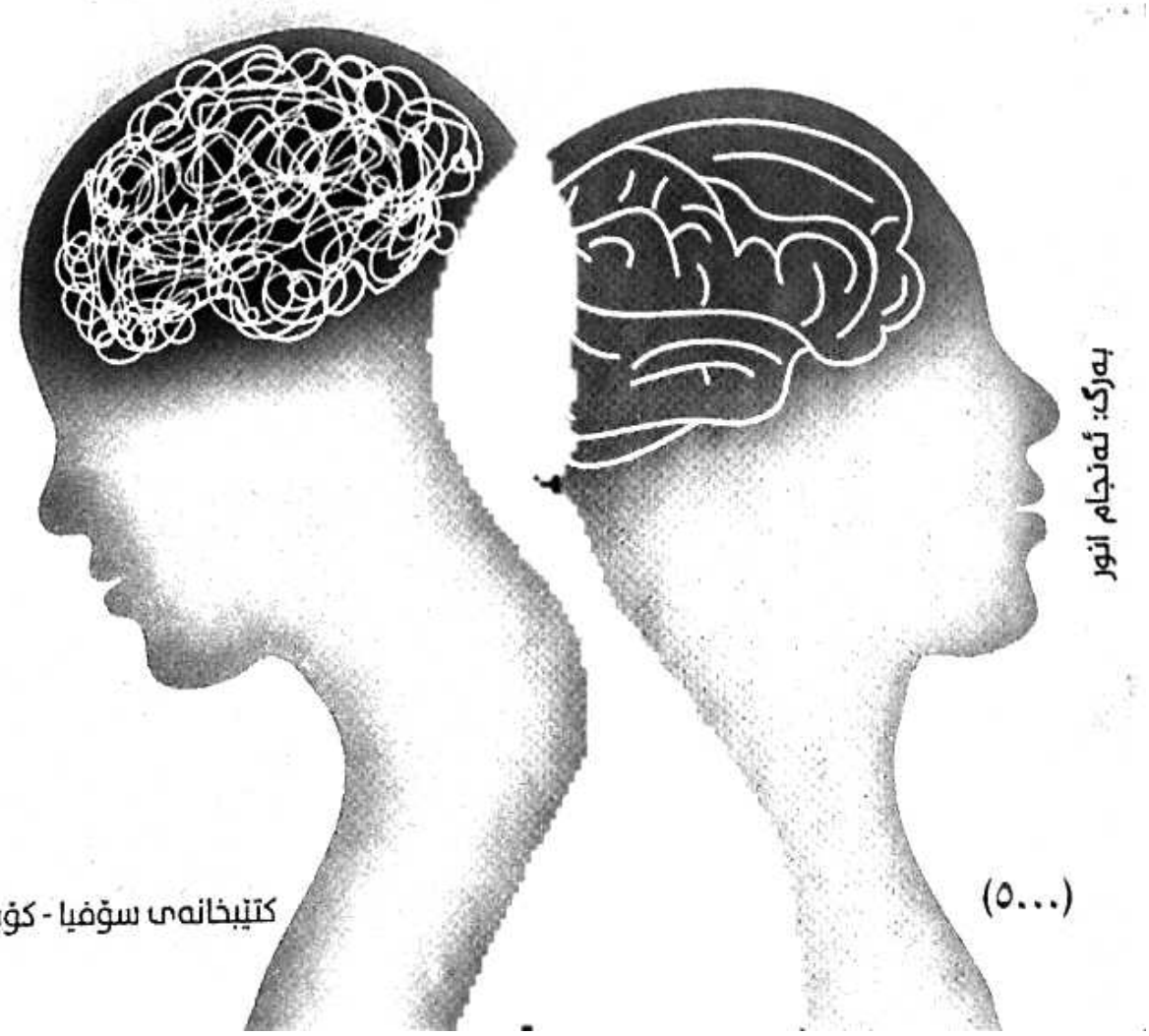
Preview sample - page 10 of 11 - Soran University Academic Digital Library

دەروونزانی گشتی

مرۆڤ تونێلێکی تاریکە، مەتەڵە، هەر وەك چارلز دیکنز لە ڕۆمانی " چیرۆکی دوو شارەکە " دەڵێت: ئەگەر (ئەلیکس کارلیل) لە کتێبی " مرۆڤ ئەو بوونەوەرە نادیارەیە " زیاتر مەبەستی جەستە و لەشی مرۆڤ بێت، ئەوا لایەنی دەروون و عەقڵی مرۆڤ نادیارتر و شاراوەتر و قوڵترە...

د. ئازاد عەلی

سەرهەنگ ابراهیم

بەرگ: ئەنجام انور

(٥٠٠)

کتێبخانەی سۆفیا - کۆیە

Preview sample - page 11 of 11 - Soran University Academic Digital Library